

Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi — tiedonhankinta ja -tarve kunnallisessa päätöksenteossa

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata millaisia tiedonhankintakanavia kuntien lautakunnissa käytetään ja millaista tietoa lautakuntien luottamushenkilöt ja viranhaltijat kokevat tarvitsevansa lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä politiikkatoimissa. Tutkimusaineisto (n=13) kerättiin laadullisilla teemahaastatteluilta ja analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Tulosten mukaan pääasiallisina tiedonhankintakanavina käytettiin valtion ja julkisen sektorin sekä kolmannen sektorin organisaatioita, mediaa ja verkostoja. Luottamushenkilöt ja viranhaltijat erosivat toisistaan sekä tiedonhankinnan että tiedon tarpeen suhteen. Luottamushenkilöt luottivat tiedonhankinnassa suuressa määrin viranhaltijoiden valmisteluun ja esittelymateriaaliin, eikä muun omatoimisen tiedonhankinnan katsottu kuuluvan keskeisesti luottamushenkilön tehtäviin. Viranhaltijat puolestaan hankkivat tietoa monista eri lähteistä. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden työskentelyssä ja päätöksenteossa yhdistyivät virallinen ja epävirallinen tieto. Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvän tiedon välittämisessä tulisikin hyödyntää monipuolisia tiedonvälityskanavia ja -menetelmiä, jotta informaatio tavoittaisi poliittiset päättäjät.

ASIASANAT: tiedonhankinta, tiedontarve, kunnallinen päätöksenteko, lasten ja nuorten terveys

OUTI SAVOLAINEN, KERTTU TOSSAVAINEN, MARJORITA SORMUNEN

JOHDANTO

Kunnallisen demokratian mukaan poliittisilla päättäjillä, kuten kunnan luottamushenkilöillä, tulee olla mahdollisuus saada tietoa työskentelyn ja päätöksenteon tueksi. Päätöksentekoprosessissa tiedon hankkiminen on ollut esittelijöinä toimivien viranhaltijoiden tehtävä. (1.) Tutkimusten perusteella politiikkatoimissa käytetään monista eri lähteistä peräisin olevaa tietoa (2, 3). Tiedonhankinnassa hyödynnetään keskustelua virallisten organisaatioiden edustajien, kuten esimerkiksi kuntien tai kaupunkien johtajien tai sosiaali- ja terveysjohtajien kanssa (1, 4) ja epävirallisempia keskustelutahoja, kuten esimerkiksi muut poliittiset päättäjät (5). Median tuottamaa tietoa saadaan Internetistä, sanomalehdistä, radiosta ja televisiosta. (2, 6.) Poliittisten päättäjien käyttämä yhteiskunnalliseen viitekehykseen liittyvä tieto si-

sältää lainsäädännöstä, asiakirjoista ja linjauksista sekä niin sanotusta harmaasta kirjallisuudesta, eli kaupallisen julkaisuutoiminnan ulkopuolisesta kirjallisuudesta saatavaa tietoa (3). Lisäksi käytetään kokouksista ja tapaamisista saatua tietoa, tietoa hyvistä käytännöistä ja toimivista malleista (2), sekä arkitietoa, joka yhdessä intuition kanssa muodostuu perinteistä, arvoista, päättäjien yksilöllisistä ominaisuuksista, kiinnostuksesta ja inspiraatiosta, mielipiteistä (7), arkijärjestä ja ”mutu”-tuntumasta sekä kansalaisten mielipiteistä (8), mieltymyksistä ja tarpeista. (6.)

Tutkimustietoa voidaan käyttää politiikassa hyödyksi ongelmien ratkaisemisessa, ajattelun terävöittämisessä tai perusteena tehdyille päätöksille tai nykytilanteelle (9). Useissa tutkimuksissa todetaan politiikkatoimien perustassa käytettävän kuitenkin vain vähän tutkimustietoa, vaikka

sen käyttö voisi hyödyttää sekä poliitikkoja että yhteisöjä (2, 5, 10–14). Näyttöön perustuvaa politiikkaa (evidence-based policy) on tutkittu paljon jo neljänkymmenen vuoden ajan, mutta tutkimustulokset ovat ristiriitaisia tutkimusnäytön hyödyllisyydestä ja järkevyydestä poliittisessa päätöksenteossa (12). Vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuus, paineet tehdä nopeasti poliittisia ratkaisuja, budjettirajoitteet (9) ja kulttuurierot tutkimustiedon tuottajien ja käyttäjien välillä (15.) ovat esimerkkejä tutkimustiedon käyttöä hankaloittavista tekijöistä.

Akateeminen tutkimus ei ole ainoa, eikä monissa tapauksissa edes suositeltavin tiedon lähde poliittisessa päätöksenteossa. (15.) Näyttöön perustuvan politiikan ohella puhutaankin nykyään näytön ohjaamasta politiikasta (evidence-informed policy-making), jossa päätöksenteko perustuu tutkimustiedon lisäksi esimerkiksi mielipiteisiin, ammattilaisten näkökulmien huomiointiin, sidosryhmien etuihin ja poliittiseen kontekstiin (16). Tietopohjan on todettu olevan vain osa päätöksentekoa (17). Poliittiset valinnat perustuvat arvoihin ja visioihin sekä ymmärryksen syy-vaikutussuhteista ja niihin vaikuttamisen mahdollisuuksista. Kliinisten käytäntöjen perustuminen tutkittuun tietoon parantaa usein toiminnan laatua, mutta toimintapolitiikkaa valittaessa ovat yksilöiden arvot mukana päätöksenteossa, jolloin pelkän tutkimustiedon käyttö kaventaa ajattelua huomattavasti. (18.) Poliittiseen päätöksentekoon liittyviä tunteita, arvoja ja asenteita on vaikea kumota tutkimustuloksilla (19). Lisäksi vallitseva poliittinen tilanne vaikuttaa päätöksiin (2). Tutkimustulosten soveltaminen käytäntöön edellyttääkin laajaa ymmärrystä poliittisen päätöksenteon ympäristöstä (12), poliitikkojen osallistamista tiedon tuotantoon, tiedon jalostamista sekä uusien näkökulmien avaamista (20). Lisäksi tiedon käyttöön vaikuttavat merkittävästi muun muassa organisaatio ja käytössä olevat resurssit (6, 8, 11, 12, 14), yksilöiden henkilökohtaiset ominaisuudet (12, 14) sekä tiedon saatavuuteen liittyvät tekijät (2, 6, 14).

Laajan tietoperustan hallinta ja vaikutusten arviointikyky korostuvat kunnan johdon työskentelyssä yhä enenevässä määrin. (1.) Kunnissa ylin johto, eli kunnanvaltuusto vastaa strategisista päätöksistä (21). Taloudesta ja toiminnasta vastaavat valtuuston ohella kunnanhallitus ja kunnanjohtaja, sekä luottamushenkilöistä

koostuvat lautakunnat, jotka hoitavat koulutusasioita, sosiaali- ja terveystalv palveluja sekä ympäristö- ja yhdyskunta-asioita. Lisäksi kaupungin johtoon kuuluvat palvelualueiden johtajat, asiakkuusjohtajat sekä palvelupäälliköt. (22.) Kunnan tarjoamiin peruspalveluihin vaikuttavat paikalliset sosiaali- ja terveystalv poliittiset päätökset. Nämä valinnat ovat yhteydessä päättäjien arvoihin, käytössä oleviin resursseihin sekä sosiaali- ja terveystalv palvelujen tarjonnan vaihtoehtoihin. (23.) Kuntien toimintatavat ja organisoiminnin muodot vaikuttavat päätöksentekoon sekä toiminnallisuudessa että poliittisessa johtajuudessa (1).

Kunnan päätöksentekomenettely voidaan jakaa vaiheittain vireille tuloon, valmisteluun, päätöksentekoon, tiedoksiantoon ja täytäntöönpanoon. (24.) Suomen kunnissa on käytössä kaksoisjohtajuuden malli, jossa hallinnon ja politiikan työnjako kuvataan erottelemalla poliitikoiden ja viranhaltijoiden erilaiset tehtävät toisistaan (1). Poliittisilla päättäjillä on selkeämpi rooli poliittisessa toiminnassa kuin viranhaltijoilla. Viranhaltijat puolestaan toteuttavat poliittisia päätöksiä käytännössä, eli hoitavat päivittäisen ”hallinnonin”. (25.) Nykyään viranhaltijoiden rooli on kuitenkin muuttumassa yhä enenevässä määrin poliittiseen toimintaan ja yhteisölliseen johtajuuteen osallistuvaksi. (26, 27.) Tehtävien lisäksi poliittiset päättäjät ja viranhaltijat eroavat myös taustoiltaan; luottamushenkilöillä voi olla hyvin erilaiset sosioekonomiset taustat, kun puolestaan viranhaltijat ovat suhteellisen homogeeninen ryhmä. (28.)

Suomen terveystalv politiikan tavoitteena on väestön mahdollisimman hyvä terveys sekä sen tasainen jakautuminen (21). Terveystalv edistäminen sisältyy kunnan järjestämisvastuuseen kuuluvaan terveydenhuoltoon. Terveystalv huoltolain (19) mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä terveyserojen kaventaminen kuuluvat kunnan kaikille toimialoille. Kuntien velvoite on seurata asukkaitensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. SOTE-palvelujen uudistuessa vastuu sosiaali- ja terveystalv palvelujen järjestämisestä siirtynee kunnilta ja kuntayhtymiltä itsehallintoalueille vuoden 2019 alussa, mutta kuntien aktiivista roolia asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä korostetaan edelleen. (30.)

Tässä artikkelissa kuvataan millaisia tiedonhankintakanavia lautakuntien luottamushenki-

löt ja viranhaltijat käyttävät sekä millaista tietoa he kokevat tarvitsevansa työskentelyssään lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä politiikkatoimissa. Tutkimus kuuluu laajempaan, 16 Euroopan valtion HEPCOM-hankkeeseen (Healthy eating and physical activity among children and young people 2013-2016; <http://hepcom.eu/>), jonka tavoitteena on lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden ja terveellisen ruokavalion omaksumisen edistäminen. Hankkeessa tuotettu, useilla kielillä saatavissa oleva Internet-pohjainen oppimisolusta tarjoaa poliittisille päättäjille ja asiantuntijoille terveyden edistämisen näkökulmat huomioivaa tietoa työskentelyn tueksi. (31.) Tiedon käyttöä politiikkatoimissa on tutkittu sekä kansallisesti että kansainvälisesti (esim. 2, 3), mutta tutkitulle tiedolle lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä politiikkatoimista on selkeä tarve, sillä on tärkeää tunnistaa, millaiseen tietopohjaan päätökset lasten edun turvaamiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi perustuvat ja millaiselle tiedolle tässä päätöksentekoprosessissa on tarve.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata kunnan lautakuntien tiedonhankintakanavia ja tiedon tarvetta työskentelyssään lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä politiikkatoimissa.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaisia tiedonhankintakanavia lautakuntien luottamushenkilöt ja viranhaltijat käyttävät lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvän tiedon hankintaan?
2. Millaista tietoa lautakuntien luottamushenkilöt ja viranhaltijat kokevat tarvitsevansa lautakuntatyöskentelyssä lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvän toiminnan sekä päätöksenteon pohjaksi?

TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

KOHDERYHMÄ JA AINEISTON KERUU

Tutkimuksen kohderyhmä koostui yhden suomalaisen kaupungin kahden keskeisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvien lautakuntien luottamushenkilöistä ja viranhaltijoista (n=13). Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaas-

tattelua, jonka pääteemat olivat lautakuntien käyttämät tiedonhankintakanavat lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvän tiedon hankinnassa sekä luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden tiedon tarve lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä politiikkatoimissa. Haastatteluissa käytettyjä tarkentavia apukysymyksiä olivat esimerkiksi millaiseen tietoon lasten ja nuorten terveyden edistäminen kunnassa perustuu, onko lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista tarjolla hyödyllistä tutkimustietoa, kuinka paljon kansalliset asiakirjat ohjaavat työskentelyä ja millainen merkitys Internetillä on tietolähteenä. Haastatteluteemojen muodostamisessa pohjana toimi helmikuussa 2015 määrällisenä kyselynä toteutettu alkukartoitus, jonka tarkoituksena oli alustavan käsityksen luominen lautakuntien tiedon hankinnasta ja hyödyntämisestä lasten ja nuorten terveyteen liittyvissä politiikkatoimissa. Alkukartoitus laadittiin ajankohtaiseen kansalliseen ja kansainväliseen tutkimustietoon perustuen ja toimitettiin kahden lautakunnan kokouksiin säännöllisesti osallistuville henkilöille (22 luottamushenkilöä ja 8 viranhaltijaa). Siihen vastasi 16 henkilöä (vastausprosentti 53 %); vastaajista kaupungin viranhaltijoita oli kaksi ja luottamushenkilöitä 13. Yhdestä lomakkeesta puuttui tieto vastaajan roolista.

Haastattelun esitiedote toimitettiin alkukartoitukseen osallistuneiden kahden lautakunnan luottamushenkilöille ja viranhaltijoille maaliskuussa 2015. Esitiedote sisälsi hankeinformaation lisäksi tietoa haastatteluista, niiden toteuttamisesta ja tutkimustulosten julkaisusta. Tiedotteessa korostettiin haastattelun vapaaehtoisuutta sekä luottamuksellisuutta. (32, 33.) Luottamushenkilöille ja viranhaltijoille annettiin noin kaksi viikkoa aikaa ilmoittaa halukkuutensa osallistua haastatteluun, jonka jälkeen heihin otettiin yhteyttä puhelimitse. Osallistumisen varmistuttua kaikille haastateltaville lähetettiin haastatteluteemat ja apukysymykset sähköpostitse etukäteen tutustuttavaksi.

Keväällä 2015 toteutetuista seitsemästä haastattelusta yksi oli ryhmähaastattelu (1 viranhaltija ja 3 luottamushenkilöä), kolme parihaastattelua (2 luottamushenkilöparia ja 1 viranhaltijapari) ja kolme yksilöhaastattelua (2 viranhaltijaa ja 1 luottamushenkilö). Tutkimuksessa pyrittiin käyttämään ryhmähaastatteluja, jotta moniulotteiset näkökulmat saataisiin esiin ryhmän sisä-

sen vuorovaikutuksen avulla. Koska erilaisia haastattelumuotoja voidaan käyttää tutkimuksissa myös toisiaan täydentävinä (34), päädyttiin osa haastatteluista järjestämään parihaastatteluina ja osa yksilöhaastatteluina osallistujien henkilökohtaisten aikataulujen mahdollistamissa puitteissa. Haastattelut toteutettiin haastateltavien valinnan mukaan joko lautakuntien kokoushuoneissa, sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevassa kokoushuoneessa tai haastateltavien työhuoneilla. Haastattelut kestivät 19min–1h 7min. Nauhoitettu haastatteluaineisto litteroitiin sanasta sanaan. Litteroituna aineistoa oli 85 sivua.

AINEISTON ANALYYSI

Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä aineistolähtöisesti (32, 33). Sisällönanalyysin vaiheina olivat analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä luotettavuuden arviointi. Vaiheet esiintyivät osittain samanaikaisesti. (35.)

Aluksi aineistoon tutustuttiin lukemalla se läpi useaan kertaan. Sen jälkeen tekstistä etsittiin ilmaisuja, jotka vastasivat esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Analyysiyksiköksi valittiin alkuperäisilmauksista asiakokonaisuuksia tai lausumia. Alkuperäisilmaukset koottiin teemoittain (tiedonhankintakanavat ja tiedon tarve) erillisiin tiedostoihin ja lisättiin kutakin vastaajaa kuvaava tunniste. Ilmaukset pelkistettiin kirjaamalla ne aineiston termein. Pelkistetyistä ilmauksista etsittiin samakaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, ryhmiteltiin ilmaukset samantapaisiin ryhmiin ja nimettiin näin muodostuneet alaluokat. Näistä alaluokista syntyi abstrahoinnin kautta yläluokat, edelleen pääluokat ja kaksi yhdistävää luokkaa, jotka vastasivat esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Analysoinnin edetessä palattiin useaan otteeseen edellisille tasoille muuttamaan ryhmittelyjä sekä nimeämään luokkia uudelleen mahdollisimman täsmällisen kuvan saamiseksi ilmiöstä (33).

TULOKSET

HAASTATELTAVIEN TAUSTATIEDOT

Haastatteluihin osallistui 13 luottamushenkilöä (n=8) ja viranhaltijaa (n=5), joista miehiä oli

seitsemän ja naisia kuusi. Haastateltavien ikäkauma oli 30–60 vuotta.

LAUTAKUNTIEN TIEDONHANKINTAKANAVAT

Lautakuntien lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät tiedonhankintakanavat muodostivat seuraavat luokat: *organisaatiot tiedon välittäjinä, median käyttö tiedonhankinnassa ja verkostot tiedon välittämisessä* (Kuvio 1).

Organisaatiot tiedon välittäjinä jakaantuivat virallisiin organisaatioihin ja kolmannen sektorin organisaatioihin. Virallisia organisaatioita olivat yliopistot, ammattikorkeakoulut ja muut tutkimustietoa tuottavat organisaatiot. Erityisesti yliopistot miellettiin lautakunnissa tärkeiksi ajantasaisen tiedon tuottajiksi, mutta yhteistyötä niiden kanssa tekivät pääsääntöisesti vain viranhaltijat, koska luottamushenkilöiltä puuttuivat pääosin henkilökohtaiset kontaktit yliopistoihin.

”Niin ei henkilötasolla ole minullakaan ihan mitään suuria kontakteja johonkin tuoreeseen tai meneillään olevaan tutkimuksen tekijään, eikä meillä myöskään lautakuntana ole mitään virallisia tapaamisia tai tällaisia yhteistyömuotoja. Mutta juuri näitten erilaisten hankkeitten, niin kyllähän näissä yleensä on jompikumpi tai molemmat paikalliset korkeakoulut mukana, että se tulee sitten sieltä viranhaltijan ja hankeprojektitasolta.” (Luottamushenkilö)

Sekä luottamushenkilöt että viranhaltijat mainitsivat saavansa tietoa seuraamalla hallituksen ja ministeriöiden, kuten Sosiaali- ja terveysministeriön ja Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä niiden alaisten laitosten, kuten Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, julkaisuja ja tiedonantoja. Kolmannen sektorin organisaatiot tiedonhankintakanavina käsittivät yhdistyksiä, seuroja, järjestöjä ja säätiöitä. Luottamushenkilöt nostivat esiin myös Suomen Kuntaliiton roolin tiedon tuottajana kunnalliseen päätöksentekoon.

”Niin jos puhutaan nyt kunnallisesta päätöksenteosta, niin Kuntaliitto on se kuntien yhteinen instanssi, jonka pitäisi sitä valtakunnallista tietoa päätöksenteon tueksi koota, tuottaa.” (Luottamushenkilö)

Kuvio 1. Lautakuntien käyttämät tiedonhankintakanavat lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista.

Pääloukat	Yläluokat	Alaluokat
Organisaatiot tiedon välittäjinä	Tiedon saanti virallisilta organisaatioilta	<ul style="list-style-type: none"> - Tehdään yhteistyötä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen tai muiden tutkimustietoa tuottavien organisaatioiden kanssa - Seurataan aktiivisesti hallituksen, ministeriöiden tai niiden alaisten laitosten julkaisuja ja tiedonantoja
	Tiedon saanti 3. sektorin organisaatioilta	<ul style="list-style-type: none"> - Saadaan ajankohtaista tietoa yhdistyksiltä - Saadaan ajankohtaista tietoa seuroilta, järjestöiltä tai säätiöiltä
Median käyttö tiedonhankinnassa	Tiedon hankinta tietotekniikan välityksellä	<ul style="list-style-type: none"> - Haetaan tietoa Internetistä hakusanoilla - Haetaan tietoa tutuilta Internet -sivustoilta - Haetaan tietoa tietokannoista
	Tiedon hankinta perinteisen median välityksellä	<ul style="list-style-type: none"> - Tietoa tulee televisiosta ja radiosta - Poimitaan lehdistä tärkeiksi koettuja teemoja
Verkostot tiedon välittämisessä	Tiedon välittyminen virallisten verkostojen kautta	<ul style="list-style-type: none"> - Lautakunnan ulkopuoliset asiantuntijat tuovat tietoa lautakuntakokouksiin - Lautakunnan viranhaltijat tuovat tietoa lautakuntakokouksiin - Osallistutaan koulutuspäiville ja seminaareihin - Ollaan mukana tai seurataan ajantasaista hanketoimintaa
	Tiedon välittyminen epävirallisten verkostojen kautta	<ul style="list-style-type: none"> - Keskustellaan omien perheenjäsenten, ystävien tai muiden läheisten kanssa - Keskustellaan lautakunnan muiden jäsenten kanssa

Median käyttö tiedonhankinnassa sisälsi tiedonhankinnan lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista tietotekniikan välityksellä ja tiedonhankinnan perinteisen median välityksellä. Internetin merkitys tietolähteenä oli suuri sekä luottamushenkilöille että viranhaltijoille. Internetin käytössä korostui tiedonhankinnan helppous ja nopeus. Toisaalta Internetin mahdollisuuksia mainittiin hyödynnettävän Suomessa vielä liian vähän kansainvälisesti vertailtuna. Molempien vastaajaryhmien mainitsemien sähköisesti ylläpidettävien sivustojen ja tietokantojen lisäksi luottamushenkilöiden keskuudessa todettiin, että monissa tapauksissa tiedonhankinta oli keskittynyt sosiaaliseen mediaan, esimerkiksi tuttavien Facebook-päivityksiin.

" - - että miten vähän on oikeasti lehtiäkään, että minähän luen Facebookkia ja katson, että mitä sivustoja ja mitä linkkejä minun tuttavat on sinne linkittänyt - " (Luottamushenkilö)

Lautakunnissa seurattiin oman alan uutisointia televisiosta ja radiosta. Tietoa poimittiin myös lehdistä, jotka olivat joko oman alan ammattilehtiä tai populaarilehtiä.

Verkostot tiedon välittämisessä olivat virallisia ja epävirallisia verkostoja. Luottamushenkilöt saivat tietoa lautakunnan ulkopuolisilta asiantuntijoilta, todeten kuitenkin, että heille järjestettiin vain vähäisesti tilaisuuksia tavata heitä. Viranhaltijat puolestaan pyrkivät löytämään asiantuntijoita päätösten valmistelua varten erityisesti pitkän aikavälin suunnitelmia tehtäessä. Luottamushenkilöt luottivat tiedonhankinnassa suuressa määrin lautakunnan viranhaltijoiden valmisteluun, joiden vastuulla koettiin olevan relevantin tiedon tuominen tausta-aineistoksi. Huolimatta esiin nousseista erilaisista tiedonhankintakanavista, tiedonhankinnan ei lähtökohtaisesti koettu kuuluvan luottamushenkilön tehtäviin.

Kuvio 2. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden lautakuntatyöskentelyssä toiminnan ja päätöksenteon pohjana tarvitsema tieto.

Pääloukat	Yläluokat	Alaluokat
Virallinen tieto toiminnassa ja päätöksenteossa	Asiakirjatieto toiminnan perustana	<ul style="list-style-type: none"> – Lait ja suositukset työskentelyn lähtökohtana – Kansalliset ohjelmat kaupungin strategiaan peilattuna ja paikalliseen käyttöön sovellettuna – Markkinointitiedot hyvinvoinnin markkinoinnissa – Talouteen perustuvat tiedot toimintaa ohjaamassa
	Tutkimustieto toiminnan perusteena	<ul style="list-style-type: none"> – Seuranta- ja arviointitiedot tulevaisuuden arvioinnissa – Vaikuttavuustiedot päätösten vaikuttavuuden arvioinnissa
Epävirallinen tieto toiminnassa ja päätöksenteossa	Olosuhteisiin liittyvä tieto toiminnan osana	<ul style="list-style-type: none"> – Kokemukseen perustuva tieto arjen ja ammatin myötä – Tilannekohtainen tieto resurssien puitteissa
	Arvot ja mielipiteet toiminnan taustalla	<ul style="list-style-type: none"> – ”Mutu” tieto lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista – Poliittinen taustatieto työskentelyä ohjaamassa

”Kyllä se on se virkamieskoneisto, siihen tämä koko meidän systeemi perustuu, että se valmistelee ja me tehdään sen valmistelun pohjalta se päätös. Että jos me alettais johonkin muuhun tietoon, tai johonkin hakemaan hirveästi tai luottamaan, niin se vähän niinkuin häiriintyisi.” (Luottamushenkilö)

Luottamushenkilöt kuuntelivat viranhaltijoiden lausuntoja kriittisesti ja vaativat perusteluita, koska päätöksenteon katsottiin monissa tapauksissa perustuvan lähes pelkästään kokouksissa saatuun tietoon. Viranhaltijat puolestaan kokivat, että heillä oli suuri merkitys tutkimustiedon tuomisessa lautakuntatyöskentelyyn ja päätöksenteon näyttöön perustuvuudessa. Tiedon hankinnassa luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden erilainen rooli ymmärrettiin.

”- - se asetelma on aika epätasa-arvoinen siis siinä mielessä, että minä kuitenkin näitä palkkatyöläisenä tutustun näihin asioihin ja valmistelen niitä, niin luottamushenkilöillä ei millään muotoa ole mahdollista käyttää niin paljon aikaa niihin asioihin perehtymiseen kuin mitä minulla on.” (Viranhaltija)

Osallistuminen koulutuspäiville ja seminaareihin sekä ajantasaisessa hanketoiminnassa mukana oleminen tai sen seuraaminen lisäsivät luotta-

mushenkilöiden ja viranhaltijoiden tietoa lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista. Nämä olivat kuitenkin pääasiassa viranhaltijoiden tiedonhankintakanavia.

Epäviralliset verkostot tiedonhankintakanavina sisälsivät luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden omat henkilökohtaiset verkostot, kuten työ- tai harrastusyhteisöt sekä perheen ja muun lähipiirin. Tietoa välittyi myös muiden lautakunnan jäsenten kautta sekä arjen yhteisöllisissä tapahtumissa.

”Jotenkin kuitenkin näen, että parhaiten tieto välittyy ja menee perille ihmisten tasolla. Kuuntelemalla, keskustelemalla, kuin sitten että lähetetään aina raportti, että nämä ja nämä tutkimukset on tullu, että käykääpä lueskelemissa.” (Luottamushenkilö)

LAUTAKUNTATYÖSKENTELYSÄ TARVITTAVA TIETO

Lautakuntien luottamushenkilöt ja viranhaltijat kokivat tarvitsevansa lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä politiikkatoimissa toiminnan sekä päätöksenteon pohjaksi virallista tietoa ja epävirallista tietoa (Kuvio 2).

Virallinen tieto toiminnassa ja päätöksenteossa oli asiakirjatietoa ja tutkimustietoa. Sekä luottamushenkilöt että viranhaltijat mainitsivat, että virallisista asiakirjoista saatava tieto muodosti toiminnan perustan. Asiakirjatieto sisälsi lakeja

ja suosituksia, kansallisia ja kansainvälisiä ohjelmia, markkinointitietoja sekä talouteen perustuvia tietoja. Valtakunnalliset lait, kuten Liikuntalaki (2015/390) ja Lastensuojelulaki (2007/417) sekä suositukset, kuten kansalliset liikuntasuositukset, toimivat viranhaltijoiden työskentelyn pohjana, vaikka toisaalta he kokivat lainsäädännön osittain sitovan käsiä ennaltaehkäisevässä toiminnassa.

”...että kun lähdetään lainsäädännön kautta, on katsottu tiettyjä normituksia sinne, niin tavallaan voi olla että jopa sidotaan käsiä niin, että me ei päästäkään siihen kiinni välttämättä. Lainsäädäntö sitoo meitä voimakkaammin siihen. [- -] Sitten puhutaan ennaltaehkäisevästä toiminnasta, niin onko tämä koko rakenne tehty niin, että tämä ei välttämättä tue sitä kauhean paljon sitä arkea.” (Viranhaltija)

Käytetyistä kansallisista ja kansainvälisistä ohjelmista nousivat esiin muun muassa YK:n lastenoikeudet, KASTE-ohjelma, Kulttuuri kuuluu kaikille, sekä lasten liikunnan edistämiseen liittyvät ohjelmat. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden mukaan ohjelmia peilattiin kaupungin strategiaan ja sovellettiin paikallisesti. Toisaalta valtakunnallisten ohjelmien näkymistä käytännössä epäiltiin.

”Niissä [kansallisissa ja kansainvälisissä ohjelmissa] on minun mielestä [- -] valtavan hyviä ideoita ja hyviä ohjeistuksia. Ja sitten taas toisaalta se ohjaa sitä omaa ajattelua, mutta sitten miten se rantautuu. Ja ikään kuin semmoiset ohjelmat tai semmoiset, niin on toteutettavissa vaikka niinkuin suht suoraan vaikka jollakin alueella, niin siinä onkin jo sitten ihan hirveän pitkä matka. Että se tulee enemmänkin siihen ajatteluun ja siihen visioon, mutta että miten se käytännössä on, niin se ei ole aina niin yksi yhteen toteutettavissa.” (Luottamushenkilö)

Viranhaltijat toivat lautakuntatyöskentelyyn markkinointitietoja, koska kokivat kaupallisen markkinoinnin olevan tausta-ajatuksena myös hyvinvoinnin markkinoinnissa. Toisaalta tunnistettiin, että hyvinvoinnin edistämässä ei vielä osata kunnolla hyödyntää markkinoinnin kei-

noja. Lasten ja nuorten terveyden edistämässä talouteen perustuvien tietojen koettiin pitkälti ohjaavan lautakuntien toimintoja ja muun muassa luottamushenkilöiden päätöksenteossa talous meni tutkimusnäytön edelle.

Tutkimustietoa, kuten seuranta- ja arviointitietoja sekä vaikuttavuustietoja käytettiin toiminnan perusteena sekä luottamushenkilöiden että viranhaltijoiden keskuudessa vaihtelevasti. Viranhaltijat perustelivat tutkimustiedon avulla toimintaa poliittisille päättäjille ja kokivat, että esittelyiden tuli perustua ohjelmalliseen taustatyöhön ja tutkittuun tietoon. Luottamushenkilöt puolestaan kokivat tutkimustiedon kiinnostavaksi, mutta arvelivat käyttävänsä sitä harvoin johtuen monista tutkimustiedon käyttöä estävistä tekijöistä, kuten aikaresursseista ja tiedon suuresta määrästä. Lisäksi tutkimustulosten osittainen ristiriitaisuus vaikeutti tiedon käyttöä. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden mukaan päätöksenteko perustui tai sen tulisi perustua näyttöön mutta toisaalta tutkimustulosten yleistäminen ja käytäntöön vieminen koettiin haasteena.

”No se tässä juuri onkin. Sitä tietoa on ja sitä on varmaan aivan mieleton määrä. Mut mä ite esimerkiks yritin, --- siihen niinkun, että mikä sillä [koululuokkien koko] on oikeesti vaikutus ja sitten kun sä katot tutkimustuloksia, niin yrität kattoo sieltä niin siis nehan... pääsääntöisesti kaikki, mitä siitä on tehty jossain äidinkielessä tai matematiikassa, niin ne sanoo yksiselitteisesti ne tutkimukset, että ryhmän koolla ei ole ollut vaikutusta ja merkitystä siihen oppimistulokseen. Mutta silti kumminkin --- joka kerta tuodaan viesti, että se ryhmäkoko on se merkityksellinen asia ja siitä on tutkimustietoa.” (Luottamushenkilö)

Viranhaltijoiden mukaan pitkää aikaväliä kuvaava seurantatieto mahdollisti uuden tiedon peilaamisen olemassa olevaan tietopohjaan. Seuranta-aineistoa hyvinvoinnista ja yhteiskunnan epäkohdista koettiin olevan hyvin saatavilla, mutta analyttisemmin pureutuva tutkimustieto aiheesta puuttui. Tämän vuoksi seurantatietoja oli vaikea yhdistää tehtyihin toimenpiteisiin.

Luottamushenkilöt ja viranhaltijat kaipasivat myös enemmän tietoa toimenpiteiden kustannusvaikuttavuudesta, koska terveyttä edistävien

hankkeiden koettiin monesti kaatuvan näiden tietojen puutteeseen. Lisäksi luottamushenkilöt kokivat vaikuttavuustiedot tärkeiksi päätöksen vaikutusten arvioinnissa.

”- - mutta se, että se tieto silloin kun päätät, että minä haluan tämmöisen päätöksen, että mikä sillä on vaikutus siihen ihmiseen, niin siihen sitä tietoa tarvittaisiin.” (Luottamushenkilö)

Epävirallinen tieto toiminnassa ja päätöksenteossa oli olosuhteisiin liittyvää tietoa sekä arvoja ja mielipiteitä, jotka vaikuttivat lautakuntien toiminnan taustalla. Olosuhteisiin liittyvä tieto oli omaan kokemukseen perustuvaa tietoa, jota hyödynnettiin sekä luottamushenkilöiden että viranhaltijoiden keskuudessa ja se oli karttunut arkihavaintojen myötä ja ammatin kautta. Tilannekohtaista tietoa puolestaan käytettiin olemassa olevien resurssien puitteissa. Esimerkiksi luottamushenkilöt kokivat, että tiedonhankinnan ajalliset resurssit olivat riittämättömät, jolloin syvällinen perehtyminen asioihin jäi. Käsittelyssä olevan asian parissa työskenneltiin niillä tiedoilla, joiden keruun käytettävissä oleva aika mahdollisti. Ajan lisäksi lautakunnissa käytetty tieto riippui asiasta tai tilanteesta; esimerkiksi mielenkiintoiseksi koettuun asiaan riitti aikaa paneutua.

”Mutta minä näkisin, että se asia mikä kiinnostaa, niin siihen se aika löytyy. Ja tässähan täytyy ehdottomasti priorisoida, kaikkea ei voi hallita missään tapauksessa vaikka kuinka yrittäisi olla laaja. Vaan että kyllä sieltä löytyy ja aika löytyy kun on mielenkiintoinen asia.” (Viranhaltija)

Myös tiedon käytännöllisyys ja käyttökelpoisuus vaikuttivat lautakuntien tiedon käyttöön. Sekä luottamushenkilöt että viranhaltijat kokivat tiedon käytännölliseksi ja käyttökelpoiseksi jos se oli suomenkielistä, tiiviisti esitettyä, helposti saatavilla olevaa, paikallista, valmiiksi prosessoitua ja tuoretta. Tiedon suomenkielisyys sekä tiedon saaminen kootusti, tiiviissä muodossa edesauttoivat erityisesti tutkimustiedon käyttöä. Luottamushenkilöt ja viranhaltijat kertoivat haluavansa käyttää helposti saatavilla olevaa tietoa. Tiiviin, relevantin ja toisaalta yksityiskohtaisen tiedon löytäminen olisi heidän mukaansa helpompaa,

jos lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista olisi enemmän tietoa tarjolla. Tiedon toivottiin olevan paikallista, koska muualta tullutta tietoa ei koettu voitavan käyttää automaattisesti kulttuurieroista johtuen.

Olosuhteisiin liittyvän epävirallisen tiedon lisäksi lautakuntien työskentely perustui arvoihin ja mielipiteisiin. Viranhaltijoiden mukaan luottamushenkilöiden arvot, tottumukset, tunteet ja mieltymykset vaikuttivat enemmän päätöksentekoon kuin konkreettinen tieto. Tutkimustiedon käytössäkin koettiin olevan vaarana omaan arvomaailmaan sopivien tulosten valikointi. Heidän mukaansa täysin näyttöön perustuvaa politiikkaa, ilman että arvot ja tunteet vaikuttaisivat, oli mahdotonta tehdä.

”- - päätöksentekoihmisillä on kuitenkin omisissa totumuksissa pitkälti tunteet mukana, omat mieltymykset, mitkä ei välttämättä perustu siihen tietoon, vaan se perustuu johonkin muuhun.” (Viranhaltija)

Luottamushenkilöt ja viranhaltijat kokivat, että monesta lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvästä asiasta oli saatavilla vain niin sanottua ”mutu” eli musta tuntuu -tietoa. Luottamushenkilöiden mukaan päätöksentekoon tulevien asioiden valmistelu ja myös päätöksentekopohjautuikin ajoittain ”mutuun”. Viranhaltijat puolestaan kokivat, että poliittinen näkökulma ohjasi luottamushenkilöiden työskentelyä ja poliittiset pyrkimykset vaikuttivat osaltaan päätöksentekoon.

POHDINTA

TULOSTEN TARKASTELU

Tässä artikkelissa lähtökohtana oli kuvata kahden lasten ja nuorten asioita käsittelevän lautakunnan tiedonhankintakanavia ja tiedon tarpeeseen liittyviä näkemyksiä kokonaisuutena lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä politiikkatoimissa. Luottamushenkilöt ja viranhaltijat kuitenkin erosivat selkeästi tiedonhankinnassaan ja -tarpeessaan, joten kokonaiskuvan lisäksi tuloksia on kuvattu ryhmittäin. Luottamushenkilöt luottivat tiedonhankinnassa suurelta osin lautakunnan viranhaltijoiden tuottamaan materiaaliin ja käyttivät pääasiallisina tietoläh-

teinään esittelijöiden tarjoamaa tietoa, kuten aikaisemmissa tutkimuksissa myös todetaan (1, 4). Viranhaltijajohto professionaalisenä hallinnon edustajana luonnollisesti osallistuu laajasti päätöksentekoprosessin eri vaiheisiin ja siten omaa suuren vaikutusvallan kunnan toiminnan ohjauksessa ja toteuttamisessa (24).

Lisäksi tässä tutkimuksessa ilmeni, etteivät luottamushenkilöt kokeneet tiedonhankinnan kuuluvan tehtäviinsä vaan katsoivat relevantin tiedon tuomisen tausta-aineistoksi viranhaltijoiden tehtäväksi. Luottamushenkilöt kokivat esityslistan aineiston sisältävän kaiken oleellisen päätöksentekoon tarvittavan tiedon, vaikka toisaalta esittelymateriaaleja kritisoitiin vähäisistä perusteluista ja keskeneräisestä valmistelusta. Niirasan ym. (1) mukaan kunnan luottamushenkilöiltä kuitenkin odotetaan laajaa tietoperustaa ja kykyä arvioida päätösten vaikutuksia. Koska luottamushenkilöt käyttävät aktiivisesti esittelyssä saatua tietoa ja monesti päätös näyttäisi syntyvän sen perusteella, tulisi esittelymateriaaleissa kiinnittää huomiota materiaalin tiiviiseen esitystapaan luottamushenkilöiden ajalliset resurssit huomioiden. Monipuolinen tiedonhankinta edellyttääkin yhä tiiviimpää yhteistyötä ja tiedon jakamista poliittisen ja toiminnallisen johdon välillä (1, 25). Tiiviimpi yhteistyö voisi mahdollistaa luottamushenkilöiden tiedontarpeen paremman välittymisen viranhaltijoille, jolloin esittelymateriaaleissa voitaisiin keskittyä näiden asioiden esiin tuomiseen.

Poliittiset päättäjät käyttävät politiikkatoimissa monista eri lähteistä peräisin olevaa tietoa (2, 3). Monipuolisen lähdeaineiston käyttäminen koettiin tässä tutkimuksessa myös tärkeäksi, mutta tiedonhankintatavoissa ja tiedon käytössä oli merkittävästi vaihtelua luottamushenkilöiden välillä. Tiedon hankintaan näyttäisivätkin vaikuttavan luottamushenkilöiden henkilökohtaiset tekijät ja ominaisuudet, kuten taidot, kyvyt, kiinnostuneisuus (10, 12), sukupuoli (12) ja kokemus (36) mutta ne eivät kuitenkaan yksistään riittä selittämään tiedonhankintaan vaikuttavia tekijöitä (11).

Yhteistyön mahdollisuudet yliopiston, ammattikorkeakoulun ja muiden tutkimustietoa tuottavien organisaatioiden kanssa tunnustettiin, mutta luottamushenkilöt tekivät yhteistyötä edellä mainittujen organisaatioiden kanssa vain vähän. Lisäksi he kokivat, että tieto näiltä orga-

nisaatioilta välittyi heille heikosti. Viranhaltijat puolestaan kokivat merkittäväksi esimerkiksi yliopiston yhteistyöhankkeiden, verkostojen ja yhteistyöryhmien kautta saamansa tiedon. Näiden tulosten perusteella tiedon välittymistä tutkimustietoa tuottavilta organisaatioilta luottamushenkilöille on hyvä pohtia. Osallistuminen yhteistyöhankkeisiin voisi edistää merkittävästi esimerkiksi poliittisten päättäjien tutkimustiedon käyttöä (12). Tiedon aukkojen tunnistaminen ja tiedon tarpeen välittäminen tutkijoille voisivat myös lisätä poliittisille päättäjille merkityksellisen ja käyttökelpoisen tiedon määrää (10, 20).

Internet oli merkittävä tietolähde sekä luottamushenkilöille että viranhaltijoille. Molemmat ryhmät kokivat relevantin tiedon löytämisen Internetin suuresta tietomäärästä kuitenkin haastavaksi. Pääosin Internetistä hankittiin muunlaista tietoa kuin tutkimustietoa käyttämällä Google-hakupalvelinta. Myös sosiaalista mediaa, kuten Facebook, hyödynnettiin tiedonhankinnassa. Sosiaalisen median käytön lisääntyminen (37) kertoo sosiaalisten verkostojen tärkeydestä ja tämän päivän menetelmistä politiikkatyössä. Luottamushenkilöt kokivat henkilökohtaiset kontaktinsa tärkeiksi tiedonlähteiksi ja heidän lähipiiriinsä kuului henkilöitä, jotka olivat asiantuntijoita omilla aloillaan. Tiedonhankinta epävirallisista verkostoista näyttäytyi tavoitteellisenä toimintana. Aiempien tutkimusten mukaan poliittiset päättäjät käyttävät epävirallisia lähteitä joko pääasiallisina tiedonhankintakanavanaan tai ne täydentävät virallisten kanavien kautta tulevaa tietoa (4, 5).

Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden toiminta erosi paljon tiedonhankinnan lisäksi myös sen suhteen, millaista tietoa he kokivat tarvitsevansa. Siinä missä luottamushenkilöiden työskentely perustui monenlaiseen tiedonlajiin, viranhaltijat luottivat asioiden valmistelussa viralliseen tietoon. Viranhaltijat saivat seuranta-aineistoa lasten hyvinvoinnista esimerkiksi kaupungin sähköisestä hyvinvointikertomuksesta, mutta tietoa toimenpiteiden vaikutuksista, vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta viranhaltijat ja luottamushenkilöt mainitsivat olevan huonosti saatavilla ja tällöinkin sitä saatiin lähinnä yksittäisistä toimista. Vaikuttavuustieto ja käytettäisiin luultavasti enemmän, jos niitä olisi paremmin tarjolla (3). Tiedon saatavuuden ja

saavuttamisen ongelmat erityisesti yleistettävien tutkimustulosten, ajankohtaisen tiedon, kustannustietojen ja kustannusvaikuttavuuden suhteen on tiedostettu sekä kansallisesti että kansainvälisesti. (2, 3, 10, 12, 13).

Tutkimuksessa ilmeni, että poliittisessa päätöksenteossa tutkimustiedon käyttö oli vaihtelevaa: osa luottamushenkilöistä kertoi käyttävänsä paljon tutkimustietoa, mutta myös päinvastaista toimintatapaa esiintyi. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että esimerkiksi koulutustausta näyttäisi vaikuttavan tutkimustiedon käyttöön siten, että korkeammin koulutetut vastaajat käyttävät enemmän tutkimustietoa kuin matalammin koulutetut. Tutkimusnäytön käytön lisäämiseksi olisikin hyvä kiinnittää huomiota poliittisten päättäjien taitoihin ja kykyyn käyttää tutkimustietoa hyväkseen (15) sekä viestittää tutkimusta tuottaviin organisaatioihin tutkimustulosten selkokielisen esittämisen tärkeydestä ja sopivasta jakelukanavasta. Myös aiemmat tutkimukset osoittavat tutkimustietoa käytettävän niukasti poliittisten päättäjien keskuudessa (2, 6, 10–13, 20). Syyt tutkimustiedon vähäiselle käytölle luottamushenkilöiden keskuudessa liittyivät tämän tutkimuksen tulosten perusteella muun muassa tyytymättömyyteen tutkimustiedon saatavuuden, käytettävyyden ja hyödyllisyyden suhteen. Lisäksi ilmeni, että vastaajat kokivat tutkitun tiedon olevan osittain ristiriidassa kansallisten suositusten kanssa, mikä voi osaltaan vaikuttaa heikentävästi tutkimustiedon käyttöön (38). Lasten ja nuorten terveyden edistämisessä talouteen perustuvien tietojen koettiin olevan tärkeämpiä kuin tutkimusnäyttö ja tätä näkemystä tukee myös Niirasen ym. (1) tutkimus, jossa kunnan taloustiedot olivat tärkeässä asemassa päätöksiä tehtäessä.

Tutkimustulosten käyttö edellyttää laajaa ymmärrystä poliittisen päätöksenteon ympäristöstä (12, 20). Vaikka poliittiset päättäjät kokevat, että tutkimustiedon käyttöä tulisi lisätä politiikkatoimissa (10), saattaa tässä tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan ”liian” syvälinen tieto sitoa päätöksentekijöitä liikaa yksityiskohtiin. Lisäksi vaarana voi olla omaan arvomaailmaan sopivien tulosten valikoiminen. On myös huomioitava, että täysin objektiivinen näyttö on mahdottomuus, koska tulkinnat ovat aina subjektiivisia (15). Tutkimusnäytön liittäminen

yhteen politiikan prosessien kanssa vaatiikin kehittämistä. Näytön helppo saatavuus ja tekninen tuki tiedon hankinnassa sekä käytäntöön implementoinnissa ovat avainasemassa tutkimustiedon käytön lisäämisessä poliittisten päättäjien keskuudessa (39, 9). Kaksisuuntaisen tutkimusviestinnän tehostaminen esimerkiksi nykyaikaisista tekniikkaa käyttäen voisikin palvella kunnan politiikkaprosesseja.

Vaikka tutkimusnäyttöä olisikin saatavilla, näyttäisi poliittinen päätöksenteko perustuvan tiedon lisäksi perinteisiin, arvoihin, tunteisiin, tottumuksiin, asenteisiin ja mieltymyksiin sekä yleisiin mielipiteisiin ja ”mutu-tietoon” (2, 3, 6, 7, 17, 19). Poliittisia päätöksiä tehtäessä ei usein voida odottaakaan ”täydellistä” tietoa, vaan päätökset tehdään, vaikka näyttö olisi heikkoa ja epävarmaa (16). Tässä tutkimuksessa myös poliittiset pyrkimykset suuntasivat päätöksentekoa. Lisäksi tiedon käyttöön vaikutti merkittävästi tilanne, käsittelyssä oleva asia ja käytettävissä oleva aika. Tulokset osoittivat lähes yksimielisesti, etteivät luottamushenkilöt ehdi hankkia tietoa. Ajallisten resurssien puute on tiedostettu myös aiemmissa tutkimuksissa (2, 10–12). Leppo (18) tuo myös ilmi, että päätöksiä tulee tehdä usein suhteellisen nopeasti eikä uuden tutkimuksen käynnistäminen päätöksentekovaiheessa yleensä ole realistista.

Lautakunnat osallistuvat kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen strategiaan päätöksiin omilla toimialoillaan. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisellä on suuri merkityksestä tulevaisuuden kannalta. Ennaltaehkäisevä työ on monin tavoin kannattavaa, koska sen avulla voidaan välttyä ongelmien korjaamiselta jälkikäteen. Terveyden edistämiseen tähtäävässä toiminnassa vastuu ei ole yksistään terveyssektorilla (40), vaan edellyttää laajaa yhteistyötä. Esimerkiksi tämän tutkimuksen sisäisenä toiminut lasten ja nuorten ylipainon ja lihavuuden ehkäisyn tematiikka on huomioitava kaikilla sektoreilla (41). Yhteiskunnan näkökulmasta lihavuuden hoitaminen on kallista, joten ennaltaehkäisyyn priorisoiminen on tärkeää (42, 43). Tämä edellyttää poliittisessa päätöksenteossa ja sen valmistelussa aktiivista ajantasaisen tiedon hankintaa ja kriittistä tiedon seulontaa ja osaltaan haastaa myös tiedon tuottajat pohtimaan tutkimusviestintään liittyviä asioita.

TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät seikat huomioitiin koko tutkimusprosessin ajan. Aineiston kerääminen ja analysointi kuvataan mahdollisimman tarkasti, jotta lukija saa käsityksen tutkimustulosten muodostumisesta. Artikkelissa esitettyjen suorien lainausten avulla pyritään lisäämään tulosten vahvistettavuutta. Lisäksi tuloksia tarkastellaan suhteessa aiempaan tutkimustietoon. Tutkimuksen luotettavuutta vahvistavat laajalti yhteneväiset tulokset aiempien tutkimusten kanssa. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin syytä huomioida pieni otoskoko.

Tutkimuskysymyksiin etsittiin vastauksia haastattelemalla lautakuntien luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita erillisinä ryhminä, sekaryhmänä sekä yksilöhaastatteluin. Sekä tiedonhankinnan että tiedonkäytön osalta luottamushenkilöt ja viranhaltijat erosivat merkittävästi toisistaan johtuen suurelta osin heidän erilaisesta toimenkuvastaan. Raportoinnissa tuotiin julki vastaajien roolit ja pyrittiin välttämään tulosten yleistämistä. Ryhmähaastattelu voi heikentää osin tulosten luotettavuutta, sillä toiseen ryhmään kuuluvien henkilöiden läsnäolo on voinut vaikuttaa haastateltavien avoimuuteen. Toisaalta ainoastaan yksi ryhmä oli sekaryhmä. Myös haastattelujen kesto vaihteli suuresti. Yksilöhaastattelut olivat kestoaltaan lyhyimpiä, koska näissä ei osallistujien välistä dialogia päässyt syntymään samalla tavoin kuin pari- ja ryhmähaastatteluissa.

Eettisiin kysymyksiin kiinnitettiin huomiota tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkimus esiteltiin alkuvaiheessa palvelualuejohtajalle, joka myönsi tutkimukselle organisaation tutkimusluvan, sekä lautakuntien luottamushenkilöille ja viranhaltijoille. Tutkimukseen osallistuneiden antama informaatio käsiteltiin luottamuksellisesti ja nimettömänä. Alkukartoituksen osalta lomakkeen palauttaminen tutkijalle tulkittiin suostumukseksi tutkimukseen osallistumisesta. Haastattelujen suhteen osallistujat saivat informaation perusteella tehdä itsenäisen päätöksen

tutkimukseen osallistumisesta kirjallisesti. Osallistujilla oli myös oikeus peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa. (44.)

PÄÄTELMÄT

Tutkimus tuotti tietoa lasten asioita keskeisesti hoitavien lautakuntien tiedonhankinnasta ja tiedon tarpeesta lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvissä politiikkatoimissa. Poliittisten päättäjien tiedon hyödyntäminen on ollut sekä kansallisesti että kansainvälisesti tutkijoiden mielenkiinnon kohteena. Kuitenkin myös viranhaltijajohdolla on oma roolinsa poliittisessa päätöksenteossa. Tässä tutkimuksessa saadut tulokset antavat osittain vastauksen kysymykseen, kuinka hajallaan olevaa, runsasta lasten ja nuorten terveyteen liittyvää tietomäärää todellisuudessa käytetään politiikkatoimissa. Tulosten avulla on mahdollista arvioida parhaita menetelmiä, jotta erilaisissa yhteyksissä tuotettu tieto tavoittaisi poliittiset päättäjät. Yhteistyö luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden välillä sekä luottamushenkilöiden osallistuminen yliopiston ja kaupungin yhteistyöhankkeisiin voisivat mahdollistaa luottamushenkilöiden tiedontarpeen paremman välittymisen viranhaltijoille ja tutkijoille. Tämä voisi vaikuttaa positiivisesti myös poliittisten päättäjien tutkimustiedon käyttöön. Tutkimusorganisaatioiden tulisi tuottaa tietoa tärkeiksi koetuista teemoista, kuten terveyden edistämisen vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Terveyteen ja hyvinvointiin liittyvän tiedon välittämisessä tulisi lisäksi hyödyntää erilaisia tiedonvälityskanavia ja -menetelmiä, jotta tieto tavoittaisi poliittiset päättäjät.

KIRJOITTAJEN KONTRIBUUTIOT:

Savolainen, Tossavainen ja Sormunen toteuttivat tutkimuksen suunnittelun. Savolainen toteutti aineiston keruun ja analysoinnin. Savolainen ja Sormunen kirjoittivat käsikirjoituksen. Savolainen, Tossavainen ja Sormunen osallistuivat käsikirjoituksen kommentointiin.

The purpose of this study was to describe what channels of information acquisition are used in municipal committees and what kind of information the elected representatives and officials in the committees feel they need in policy measures related to the well-being of children and young people. The research data (n=13) were collected through qualitative theme interviews and analyzed by inductive content analysis. The results indicated that the main channels for information acquisition were governmental, public sector and third sector organizations, the media, and networks. There was a difference in how the representatives and officials acquired information as well as their needs for information. The information acquisition of the elected represent-

atives was largely reliant on the preparations and presentation materials by officials, and other independent information acquisition was not considered among their significant duties. By contrast, the officials obtained information from diverse sources. Both groups combined official and non-official information in their work and decision-making. Diverse channels and methods for information delivery should be utilized to ensure that health-related information reaches political decision-makers.

Keywords: acquisition of information, information need, municipal decision-making, health of children and young people

Saapunut 11.11.2016

Hyväksytty 2.5.2017

LÄHTEET

- (1) Niiränen V, Joensuu M, Martikainen M. Millä tiedolla kuntia johdetaan? Tutkimusjulkaisu 74. Sastamala: KAKS-kunnallisalan kehittämissäätö, Pole-Kuntatieto Oy; 2013.
- (2) Jussila H. Päätöksenteon tukena vai hyllyssä pölyttymässä? Sosiaalipoliittisen tutkimustiedon käyttö eduskuntatyössä. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 121. Helsinki: Kelan tutkimus-osasto; 2012.
- (3) Milat AJ, King L, Newson R, ym. Increasing the scale and adoption of population health interventions: Experiences and perspectives of policy makers, practitioners, and researchers. *Health Res Policy Syst* 2014;12:1–11. <https://doi.org/10.1186/1478-4505-12-18>
- (4) Paronen E. Rationaalinen päätöksenteko sosiaali- ja terveystalvelujen uudistuksissa – tapaustutkimus kahdesta sosiaali- ja terveystalvelujen uudistuksesta Pohjois-Savossa. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy; 2015.
- (5) Raudla R. The Use of performance information in budgetary decision-making by legislators: is Estonia any different? *Public Admin* 2012;90:1000–1015. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2012.02041.x>
- (6) Hämäläinen R-M, Villa T. Tutkimustiedon käyttö terveyttä edistävien liikunnan politiikkatoimien valmistelussa. *Liikunta & Tiede* 2014;51:36–43.
- (7) Druckman JN, Jacobs LR. Lumpers and splitters. The Public opinion information that politicians collect and use. *Public Opin Q* 2006;70:453–476. <https://doi.org/10.1093/poq/nfl020>
- (8) Crow DA, Albright EA, Koebele E. Public information and regulatory processes: What the public knows and regulators decide. *Rev Policy Res* 2009;33:90–109. <https://doi.org/10.1111/ropr.12154>
- (9) van der Arend J. Bridging the research/policy gap: policy officials' perspectives on the barriers and facilitators to effective links between academic and policy worlds. *Policy Stud* 2014;35:611–630. <https://doi.org/10.1080/01442872.2014.971731>
- (10) Campbell DM, Redman S, Jorm L, ym. Increasing the use of evidence in health policy: Practice and views of policymakers and researchers. *Aust New Zealand Health Policy* 2009;6:1–11. <https://doi.org/10.1186/1743-8462-6-21>
- (11) Head B, Ferguson M, Cherney A, ym. Are policymaker interested in social research? Exploring the sources and uses of valued information among public servants in Australia. *Life Sci Soc Policy* 2014;33:89–101. <https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2014.04.004>
- (12) Oliver K, Lorenc T, Innvær S. New directions in evidence-based policy research: a critical analysis of the literature. *Health Res Policy Syst* 2014;12:1–11. <https://doi.org/10.1186/1478-4505-12-34>

- (13) Kite J, Indig D, Mirshahi S, ym. 2015. Assessing the usefulness of systematic reviews for policy-makers in public health: A case study of overweight and obesity prevention interventions. *Prev Med* 2015;81:99–107. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2015.08.012>
- (14) Tricco AC, Cardoso R, Thomas SM, ym. Barriers and facilitators to uptake of systematic reviews by policy makers and health care managers: a scoping review. *Implement Sci* 2016;11:1–20.
- (15) Newman J, Cherney A, Head BW. Policy capacity and evidence-based policy in the public service. *Public Manag Rev* 2017;19:157–174. <https://doi.org/10.1080/14719037.2016.1148191>
- (16) Head BW. Evidence-based policymaking – Speaking truth to power? *Aust J Publ Admin* 2013;72:397–403. <https://doi.org/10.1111/1467-8500.12037>
- (17) Sihto M. Policy-analyttistä lähestymistapaa tarvitaan terveystieteiden tutkimuksessa. *Sosiaalilääk Aikak* 2015;52:334–346.
- (18) Leppo K. Tutkimustiedosta ja terveystieteistä. *Sosiaalilääk aikak* 2009;46:124–130.
- (19) Turja T. Tutkimustiedon hyvä käyttö osana poliittista päätöksentekoa. Etikan päivät 16.11.2011 seminaari, Helsinki. Luettu 4.1.2015. www.etikanpaivat.fi/2011
- (20) Hufen JAM, Koppenjan JFM. 2014. How evidence becomes authoritative in public policy implementation. Lessons from three Dutch white ravens. *Policy Studies* 2014;35:264–281. <https://doi.org/10.1080/01442872.2013.875148>
- (21) STM. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveystieteiden strategia. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö; 2010.
- (22) Kuopila A. Kunnan rakenteet. Kirjassa: Ansala L, Vanhanen T, Nuorteva J. (toim.) Kuntavaikuttamisen käsikirja. Julkaisu 2. Helsinki: Suomen ylioppilaskuntien liitto ry; 2008, 11–16.
- (23) Vuorenkoski L. Finland: Health system review. The European observatory on health systems and policies. *Health Syst Transit* 2008;10:1–170.
- (24) Suomen Kuntaliitto. Kunnan päätöksenteko. 2015. Luettu 2.3.2017. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/laki/hallintojuridiikka/paatokset/Sivut/default.aspx>
- (25) Demir T, Reddick CG. Understanding shared roles in policy and administration: An empirical study of council-manager relations. *Public Adm Rev* 2012;72:526–536. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2011.02551.x>
- (26) Nelson KL, Svava JH. The roles of local government managers in theory and practice: A centennial perspective. *Public Adm Rev* 2014;75:49–61. <https://doi.org/10.1111/puar.12296>
- (27) Zhang Y. The city manager's role in policy-making: A perspective beyond substitution and collaboration models. *Am Rev Public Adm* 2014;44:358–372. <https://doi.org/10.1177/0275074012467494>
- (28) Audette-Chapdelaine M. Sensemaking and the political-administrative interface: the challenges of strategically steering and managing a local public service. *Int Rev Adm Sci* 2016;82:454–471. <https://doi.org/10.1177/0020852315594857>
- (29) Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326.
- (30) Pöysti T, Niiranen A, Haveri A. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja itsehallintoalueiden perustamisen sekä aluehallintouudistuksen valmistelu. Selvityshenkilöhanke. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 36; 2015.
- (31) EU Health Programme. HEP/COM 2016. Luettu 25.1.2017.
- (32) Burns N, Grove SK. The practice of nursing research. Appraisal, synthesis, and generation of evidence. 6th edition. Missouri: Saunders Elsevier; 2009.
- (33) Moule P, Goodman M. Nursing research. An introduction. Los Angeles: SAGE publications; 2009.
- (34) Kratz CA. In and out of focus. *Am Ethnol* 2010;37:805–826. <https://doi.org/10.1111/j.1548-1425.2010.01286.x>
- (35) Graneheim UH, Lundman B. 2004. Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today* 2004;24:105–112. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>
- (36) Nielsen PA. Performance Information in Politics and Public Management: Impacts on Decision Making and Performance. Väitöskirja. Aarhus university. Forlaget Politica. 2013. Luettu 29.20.2016.
- (37) Crawford K. Following you: Disciplines of listening in social media. *Continuum J Media Cult Stud* 2009;23:525–535. <https://doi.org/10.1080/10304310903003270>
- (38) Lundin M, Öberg PO. Expert knowledge use and deliberation in local policy making. *Policy Sci* 2014;47:25–49. <https://doi.org/10.1007/s11077-013-9182-1>
- (39) Ottawa Charter for Health Promotion. Canada; 1986.
- (40) VanLandingham G, Silloway T. Bridging the gap between evidence and policy makers: A case study of the Pew- MacArthur results first initiative. *Public Adm Rev* 2016;76:542–546. <https://doi.org/10.1111/puar.12603>

- (41) WHO. Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health. 2015.
- (42) Gollust S, Niederdeppe J, Barry CL. Framing the consequences of childhood obesity to increase public support for obesity prevention policy. *Am J Public Health* 2013;103:e96–e102. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2013.301271>
- (43) Griffiths C, Gately P, Marchant PR, ym. A five year longitudinal study investigating the prevalence of childhood obesity: comparison of BMI and waist circumference. *Public Health* 2013;127:1090–1096. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2013.09.020>
- (44) Newman A, Glass RD. Ethical and epistemic dilemmas in empirically-engaged philosophy of education. *Stud Philos Educ* 2015;34:217–228. <https://doi.org/10.1007/s11217-014-9418-3>

OUTI SAVOLAINEN
TtM, TtT-opiskelija
Itä-Suomen yliopisto,
Hoitotieteen laitos

KERTTU TOSSAVAINEN
THT, professori
Itä-Suomen yliopisto,
Hoitotieteen laitos

MARJORITA SORMUNEN
TtT, yliopistotutkija
Itä-Suomen yliopisto,
Hoitotieteen laitos